

Ковиљка
ЛЕТИЋ

ДРЖАВНИ ДЕЧЈИ ДОМ У ЧАЧКУ

УДК: „“

АПСТРАКТ: Америчка мисија је 1920. године отворила основну школу за ратну сирочад под називом „Дом Американаца“, која је била смештена у згради касарне X пука у Чачку. Ученици ове школе требало је да буду описмењени и добро васпитани према наставном програму за основне школе. По одласку америчке мисије из Чачка, „Дом Американаца“ је променио назив у Државни Дечји Дом 1. фебруара 1921. године. Државни Дечји Дом у Чачку је престао са радом у септембру 1924. године.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: америчка мисија, „Дом Американаца“ у Чачку, ученици – ратна сирочад, наставници, Државни Дечји Дом у Чачку, извештаји школског надзорника.

Америчка мисија је у Чачку 1920. године отворила основну школу за ратну сирочад под називом „Дом Американаца“. За смештај ове школе Министарство војно и морнарице уступило је војну касарну X пука у Чачку.¹

Да би зграда касарне X пука у Чачку послужила за школу требало ју је унеколико поправити и преправити, што је те 1920. године и учињено.

У новоотворену основну школу за ратну сирочад „Дом Американаца“ у Чачку уписивани су ученици из читаве Србије. Американци су овакве школе отварали и у другим местима по Србији с намером да ратна сирочад у таквим школама буду описмењена и стекну добро домаће васпитање. Американци су стога одабрали васпитачице и одредили да свака од њих у групи има 20 ученика које ће учити и васпитавати. Рад ових васпитачица је требало да надгледају матроне, које су биле Американке. Једна од њих је по занимању била библиотекарка, а друга глумица. Ниједна од новопостављених матрона није знала српски језик.

Поред општег извештаја о стању школа у Чачанском школском срезу на крају школске 1919/20. године, школски надзорник Благоје Радојковић доставио је и засебан извештај о школи у „Дому Американаца“ у Чачку Министарству просвете. Он је у извештају назначио да је у овој школи радило пет васпитачица од којих су четири обучавале и васпитавале 115 ђака према програму за народне основне школе, док је пета предавала технички рад свим ђацима. Међутим, посебно је истакао да ниједна од њих није била способна за васпитача, јер су биле просте и неписмене жене. Осим тога, ученике у „Дому Американаца“ једно време је „васпитавала“ и жена из јавне куће.

1 | Архив Југославије, Министарство просвете Краљевине Југославије ф. 66, 1522 (даље АЈ), 66.

У свом извештају Радојковић је истакао како су у Америци пре 50 година заиста постојали сиротни домови слични овом у Чачку, „али тамо оваквих више нема него постоје у оквиру основне школе, а њихове васпитачице и матроне су биле под надзором школе чији управитељ је био педагог и који се старао са наставницима да ученике добро васпита“.²

Стога ће школски надзорник Благоје Радојковић написати Министарству просвете „да овакво школовање и васпитање не треба да остане у Дому Американца у Чачку ако је под надзором Министарства просвете, а ако се не налази под његовим надзором, ово Министарство треба да тражи да се нестручни васпитачи и васпитачице удаље из Дома, да тај посао обављају наставници које држава плаћа, а који у Дому имају стан и храну и друге повластице“. Поред тога, он је Министру просвете напоменуо да су „наши наставници тражили да им се овај посао повери, али Управа Дома није дала да учитељи после часова имају ма каква посла с ученицима, а најмање надзор над њиховим радом, због чега су у Дому крађе честе и страшне: ученици украду новац, потом оду у варош па пију по механама“.

Према плану и правилима „Дома Американца“ ученици који су ову школу похађали требало је да добију добро домаће васпитање и одлично основно образовање, њихово школовање би требало да траје четири а највише шест година, а за то време сваки ученик мора да буде оспособљен за некакав занат. Осим тога, према овим правилима, у „Дом Американца“ примана су само деца старија од 10 година која су заиста била ратна сирочад.

Због тога је Управа „Дома Американца“ у Чачку почела да удаљава млађу децу, а да прима ону старију од 10 година, почев од марта 1920. године. Међутим, деца старије од 10 година није било довољно.

Из извештаја о стању „Дома Американца“ у Чачку, који је Радосјковић доставио Министарству просвете 5. септембра 1920. године, видимо да је Управа „Американске Мисије“ у Чачку известила да ове године у Дому има 253 деце од 8 до 15 година старости, да је Управа „Американске Мисије“ у Чачку одлучила да децу раздели у две групе – на млађе до 12 година старости и старије од 12 година, па ће ове млађе укључити у похађање наставе за основну школу, а старије упутити у радионицу да би изучили какав користан занат и за њих установити аналфабетски курс који ће увече похађати.

Школски надзорник Благоје Радојковић предложио је Министарству просвете да у школској 1920/21. године у „Дому Американца“ наставу за основну школу изводе наставници Јездимир Р. Милинковић, Јован Петронијевић и Зорка Андрић, а да Јелисије Андрић буде разрешен учитељске дужности, јер су за 150 ученика ове школу довољна три наставника. Осим тога, напоменуо је да би настава могла бити извођена као полудневна.

На крају школске 1920/21. године основну школу у „Дому Американца“ у Чачку похађало је 79 ученика (62 дечака и 17 девојчица). У односу на број ученика наставника је било знатно више, па су прекобројни морали бити премештени

на неко друго радно место. Међутим, на молбу Управе „Дома Американца“, Министарство просвете је све наставнике задржало, надајући се повећаном броју ученика већ наредне школске године.

Благоје Радојковић предложио је Министарству просвете да у „Дому Американца“ у Чачку као предавачи остану Јездимир Р. Милинковић за ручни рад и Јелисије Андрић и Зорка Андрић за основну наставу, да Наталија Милић буде премештена, с напоменом да у овој школи не треба постављати почетнике као што је то било до тада, а да због немарљивости буду премештени Мирослав Јосифовић, Олга Зечевић и Славка Рајчић.

Основна школа у Чачку и школа за ратну сирочад у „Дому Американца“ прекидале су рад због шарлаха током јануара 1921. године.

У полугодишњем извештају о стању школа у Чачанском школском срезу школске 1920/21. године школски надзорник Благоје Радојковић известио је Министарство просвете да у школи за ратну сирочад „Дом Американца“, коју је отворила „Американска мисија“, раде три наставника са 160 ђака и да од 1. фебруара 1921. године ову школу издржава Министарство за социјалну политику, јер „Американска мисија“ одлази из Чачка. Од тада је школа за ратну сирочад уместо, „Дом Американца“, носила назив Државни Дечји Дом у Чачку.³

Из извештаја Благоја Радојковића о стању основних школа у Чачанском школском срезу на почетку школске 1921/22. године сазнајемо да је Државни Дечји Дом у Чачку похађало 35 првака, 68 другака, 39 трећака и 46 четвртака, да је прваке учио Драгутин Оцокољић, другаке Зорка Андрић, трећаке Јездимир Милинковић и четвртаке Јован Петронијевић, а да је Чедомир Милошевић био вршилац дужности управитеља овог Дома.

Школски надзорник Благоје Радојковић известио је Министарство просвете 12. фебруара 1922. године о помоћи „Американске мисије“. Он каже да је ова Мисија 1921. године новчано помогла Државни Дечји Дом у Чачку са 138.190 динара, а следеће године са 703.695 динара, да је до 1. октобра 1921. године у овом Дому свако сиромашно дете добило 50 динара, а после тога да је добијало по 25 динара месечно, да је током 1921. године ученицима овог Дома додељено 484 комплета одела (сваком детету по три пара), 484 пари ципела, 484 капе, 968 пари чарапа и 968 комада рубља.

Државни Дечји Дом у Чачку школске 1922/23. године похађало је 192 ученика који су били распоређени у четири одељења, а учитељи су им били Драгољуб Оцокољић, Јездимир Милинковић, Зорка Андрић и Катарина Узуновић.

Управник Државног Дечјег Дома у Чачку Драгутин Оцокољић молио је школског надзорника у Чачку да подејствује код Министарства просвете на постављању још једног наставника у овом Дому, с обзиром „да је остало 52 деце неуписане у први разред.“

Школски надзорник Благоје Радојковић обавестио је министра просвете 3. априла 1922. године да је 21. фебруара ове године у Државном Дечјем Дому у Чачку постављена Љубица Поповић, да је њеним постављањем подмирена

потреба у наставном особљу и да је у Дому тада било пет наставника: Драгутин Оцокољић је учио 36 првака, док је преосталих 55 учила Љубица Поповић, учитељица Зорка Андрић учила је 60 другака, учитељ Јездимир Милинковић 44 трећака и учитељ Јован Петронијевић 40 четвртака. Он је напоменуо министру просвете да је бројно стање ђака у Дому променљиво, „због тога што често једна група ђака из овог Дома оде у друго место, а из другог места буду упућена друга деца у овај Дом у Чачку, па стога је била потреба за новим одељењем првака и новим наставником“.

Пошто је премештен за учитеља у основну школу у Атеници 13. октобра 1922. године, Јован Петронијевић написао је Министарству просвете: „Премештајем из вароши у село, нарочито село близу вароши није тако страшно, али овај премештај за мене, с погледом на моје године старости, године учитељевања стално по селима, моје физичко здравље за мене је неиздржљиво и велика казна што ће и само Министарство пошто се увери у истинитост мојих навода појмити.“ У свом писму министру просвете учитељ Петронијевић опширно је образложио како он у Атеници нема ни стан ни канцеларију нити било какву просторију где би се могао склонити у часовима када нема наставу, да сваког јутра из Чачка до Атенице пешачи четири километра и исто толико назад, што је за њега неиздржљиво и у месецу мају, а камоли зими. Поред тога, он се жалио да су му премештајем из окружне вароши у село смањени и месечна зарада и додатак на стан, који су иначе били недовољни, да би своју породицу, од којих петоро деце похађа школу, најскромније издржавао. Напоменуо је да су сви наставници у Државном Дечјем Дому у Чачку млађи од њега по годинама живота и службе, да је за свој учитељски рад оцењиван боље од осталих, да је са сиротом децом у Дому поступао најсавесније, али да је, упркос свему, управник Дома Драгутин Оцокољић са претходним управником овог Дома Чедомиром Милошевићем „радио на томе да се он отера, премести из Државног Дечјег Дома“, да му је „морално и материјално нашкодио преко инспектора Министарства за социјална питања Димитрија Стојановића који га је својом представком поднетој Министарству просвете оптужио неистинито тражећи да се удаљи из Државног Дечјег Дома“. Молио је министра просвете да потражи доказе од инспектора Димитрија Стојановића или одреди просветну инспекцију „која ће праведно ствар извидети и тиме би била задовољена правда“.

Међутим, Димитрије Стојановић, инспектор Министарства за социјална питања, изјавио је Министарству просвете, а у вези са учитељем Јованом Петронијевићем, да ниједном приликом за време инспекције у Државном Дечјем Дому у Чачку „није прегледао рад овог учитеља“, о чему сведоче његови извештаји у којима га није ни помињао, „јер надзор над наставом у домској школи поверен је вашем надзорнику, а извесну истрагу у овом Дому по неким тужбама је водио инспектор Никола Величковић“, да он учитеља Петронијевића „познаје само из виђења, али кад је он способен да овако гадно денунцира и провоцира, налазим да је он дисквалификован као васпитач омладине уопште, па према томе и као васпитач у домској и свакој другој школи“.

Потом је инспектор Никола Величковић разјаснио наводе инспектора Димитрија Стојановића и с тим у вези написао Министарству просвете: „Јован Петронијевић, учитељ у Државном Дечјем Дому у Чачку је поднео тужбу 5. јануара 1922. године против Чедомира Милошевића, учитеља у Паковраћу, бившег вршиоца дужности управника овог Дома и он је испитао обе стране, прегледао све домске рачунске, магацинске књиге па је утврдио да је морална атмосфера које су обе парничке стране у Дому створиле, по добро васпитање домске деце убитачно, да је углед обе стране унижен у Дому и у грађанству, и да је њихов даљи опстанак на дотадањим положајима постао морално немогућ.“ Осим тога, назначио је да је „овај извештај инспектора Николе Величковића документован, узет на знање и предложено је извршено тако што су оба парничара премештена у друге школе, о овоме је обавештен учитељ Јован Петронијевић“.⁴

У полугодишњем извештају о стању школа у Чачанском школском срезу за школску 1922/23. годину школски надзорник Благоје Радојковић истакао је истакао да Државни Дечји Дом у Чачку похађа 192 ученика у сва четири разреда, да су распоређени у четири одељења и да наставу изводе следећи наставници: Драгољуб Оцокољић, Јездимир Милинковић, Зорка Андрић и Катарина Узуновић.

Из извештаја школског надзорника Благоја Радојковића о стању чачанских основних школа почетком школске 1923/24. године сазнајемо да је управник Државног Дечјег Дома у Чачку учитељ Драгутин Оцокољић, који у овом Дому станује, „али не зна се када ће се Дом селити“.

Бранислав Обрадовић, који је у јануару 1924. године године постављен за школског надзорника, почетком септембра исте године известио је Министарство просвете да је Државни Дечји Дом у Чачку пред затварањем, па ће због тога без посла остати Јездимир Милинковић, Катарина Узуновић, Зорка Андрић, која је била на боловању, као и Благоје Радојковић који је замењивао Зорку Андрић. Због тога је Обрадовић министру просвете предложио да се Владимир Вељашевић, учитељ четвртака у основној мушкој школи у Чачку, пензионисае због слабог здравља, а тим пре што следећег месеца те 1924. године навршава 32 учитељске службе, а да се на његово место постави Катарина Узуновић, учитељица Државног Дечјег Дома, чијих су петоро деце похађали чачанску Гимназију. Исто тако, да уместо њега за школског надзорника буде постављен Драгутин Оцокољић, учитељ трећака у основној мушкој школи у Чачку. Обрадовића није требало ни упућивати на Оцокољићево место него га пензионисати како би на то место дошао Јездимир Милинковић чија је жена била наставница у Чачанској гимназији. „Ако би министар просвете усвојио мој предлог“, написао је Бранислав Обрадовић, „онда би без разреда остали: Анка Кордић чији муж је адвокат и богат човек који је у овом месту привремено од 1918. године кад је се из пензије вратила и Зорка Андрић, учитељица Државног Дечјег дома, која је без сумње тражила место са својим мужем у Бањи Ковиљачи, где се он налази са службом, као управник Државног Дечјег дома.“

State Children's Home in Cacak

In 1920 American mission opened a primary school for war orphans under the name 'Home of Americans' which was located in the building of barracks of X regiment in Cacak. According to the plan and rules of 'Home of Americans' pupils who attended this school should get proper and good upbringing and excellent primary education, to have schooling lasting four or six years at most and during that time each pupil should acquire skills for some craft. Apart from that, according to these rules, only children older than 10 and real war orphans were accepted.

After American mission left Cacak, 'Home of Americans' changed its name into State Children's Home in Cacak on 1st February, 1921. In the six months' report about the conditions in schools in Cacak region for the academic year 1922/23 supervisor Blagoje Radojkovic pointed out that 192 pupils attended State Children's Home in Cacak in all four classes and that teaching is carried out by teachers: Dragoljub Ocokoljic, Jezdimir Milinkovic, Zorka Andric and Katarina Uzunovic.

State Children's Home in Cacak stopped working on September, 1924.

Koviljka LETIC, History teacher

La pension publique pour enfants à Cacak

La mission américaine ouvrit en 1920 une école primaire pour les orphelins de guerre sous le nom de "Pension des Américains", qui fut située dans le bâtiment de la caserne du Xème régiment à Cacak. Selon le plan et les règles de la "Pension des Américains", les élèves qui fréquentèrent cette école durent recevoir une bonne éducation domestique et un parfait enseignement élémentaire, savoir que leur scolarisation durera quatre ans, au plus six ans, période durant laquelle chaque élève dut être qualifié pour un métier quelconque. À part cela, d'après ces règles, dans la "Pension des Américains" furent acceptés uniquement les enfants âgés de plus de 10 ans et ceux qui furent réellement orphelins de guerre.

Après le départ de la Mission américaine de Cacak, la "Pension des Américains" changea de nom en "Pension publique pour enfants" à Cacak, le premier février de l'année 1921. Dans le rapport semestriel sur l'état des écoles dans le canton scolaire de Cacak pour l'année scolaire 1922/1923, le censeur Blagoje Radojkovic souligna que la "Pension publique pour enfants" à Cacak fut fréquentée par 192 élèves au sein de toutes les quatre classes, qu'ils furent répartis en quatre classes et que l'instruction fut donnée par les instituteurs suivants: Dragoljub Ocokoljic, Jezdimir Milinkovic, Zorka Andric et Katarina Uzunovic.

La "Pension publique pour enfants" à Cacak cessa son activité en septembre de l'année 1924.

Koviljka LETIC